

Emília Huttmanová¹ - Jana Chovancová² - Miroslav Rusko³

REGIONÁLNE DISPARITY V OBLASTI KVALITY ŽIVOTA OBYVATEĽSTVA A UDRŽATEĽNOSTI ROZVOJA

REGIONAL DISPARITIES IN THE FIELD OF QUALITY OF HUMAN LIFE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract

Quality of life of the population is largely influenced by the quality of housing. Improving quality of life should be implemented within and with respect to the principles of sustainable development. Authors of the article deals with problems related to quality of life at the global level and at the quality of housing in different regions of Slovakia.

Úvod

Regióny na Slovensku vykazujú v súčasnosti rôzny stupeň ekonomicko – sociálneho rozvoja a rastu [8]. Regionálne disparity sa prejavujú nielen vo vzťahu Slovenska k ostatným krajinám EÚ, ale aj v rámci Slovenska, kde majú silný endogénny charakter. Ich prejavy zaznamenávame v širokej škále, tak v regiónoch rozvinutých, ale predovšetkým v regiónoch problémových, či ohrozených, ktorých zmenené podmienky pre život obyvateľstva sa prejavujú v mnohých dimenziách. Negatívne aspekty zmenenej kvality života majú v zaostalejších regiónoch mnohokrát synergický efekt a dlhodobý charakter. Zmeny v regiónoch a regionálny rozvoj súvisia najčastejšie s nasledujúcimi faktormi [3]:

- **ekonomickými aktivitami** kumulovanými v regióne, pričom ako negatívny fenomén nemusia pôsobiť len kumulované ekonomické činnosti v regióne, ale naopak aj chýbajúce hospodárske činnosti, ktorých absencia vplyva tak na hospodárstvo, ale aj na sociálnu stránku rozvoja daného regiónu,
- **obyvateľstvom** a demografickým vývojom, jeho štruktúrou z rôznych hľadísk,
- **stavom, dostupnosťou a kvalitou infraštruktúry**, pričom v súčasnosti sa ako rozhodujúci faktor javí jej kvalita, dostupnosť a dobudovanosť technickej infraštruktúry, ale aj bytového fondu, ako nutnej podmienky pre kvalitný život (čo môže mať v budúcnosti silný priťahujúci efekt tak pre rozvoj podnikania, ale determinuje aj atraktivnosť územia pre obyvateľstvo),
- a v neposlednom rade ide aj o aspekt **prírodných zdrojov a kvality životného prostredia**, ktoré priamo ovplyvňuje kvalitu života.

Kvalita života a hlavné problémy ľudstva

Súčasná tendencie regionálneho rozvoja podporujú model udržateľnosti rozvoja v regiónoch. Vyššie uvedené faktory regionálneho rozvoja, ktoré pôsobia súčasne v priestore aj ako lokalizačné faktory, však pri správnom využití a usmernení majú silný vplyv na

¹ Huttmanová Emília, Ing., PhD., Katedra ekonómie a ekonomiky, Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita v Prešove, 080 01 Prešov, mail: emilia.huttmanova@gmail.com

² Chovancová Jana, Ing. PhD., Katedra manažmentu, Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita v Prešove, 080 01 Prešov, mail: jchovancova@unipo.sk

³ Miroslav Rusko, RNDr., PhD., Stredoeurópska vysoká škola v Skalici, Kráľovská 386/11, SK-909 01 Skalica, e-mail: mirorusko@centrum.sk

podporu udržateľnosti regionálneho rozvoja. Budovanie trvalej udržateľnosti však nie je jednoduchou a krátkodobou činnosťou ani na národnej úrovni, preto sa o to viac javí ako problematická aj jej realizácia na regionálnej úrovni. Mnohí autori sa snažili vyšpecifikovať základné problémy, ktoré vplývajú na kvalitu života ľuďstva, zahŕňajúce tak ekonomickú dimenziu, ako i ekologické a sociálne pomery.

Hlavné problémy života ľuďstva prerástli do takých rozmerov, že je možné označiť ich ako globálne problémy života. Boli sem zaradené nasledovné okruhy problémov [4]:

- populačný problém,
- problém chudoby,
- potravinový problém,
- zdravotný stav obyvateľstva,
- násilie vo svete,
- energetické a surovinové zdroje,
- ekologická kríza a globálne zmeny klímy,
- ľudské sídla,
- odpady.

Pri bližšej špecifikácii týchto problémov môžeme vidieť, že mnohé z nich majú multiplikačné a synergické tendencie. V širších dimenziách sa problému bývania dotýkajú okruhy: populačný problém, ľudské sídla, ale aj problém chudoby a odpadov. Problematika ľudských sídel je globálnym problémom, ale o to silnejšie sú jej regionálne a lokálne prejavy tohto problému.

Exponenciálny rast obyvateľstva podmienil aj zvýšenie nárokov na kvantitu bývania. Zabezpečenie bývania pre obyvateľstvo bolo však realizované v mnohých prípadoch na úkor kvality bytového fondu.

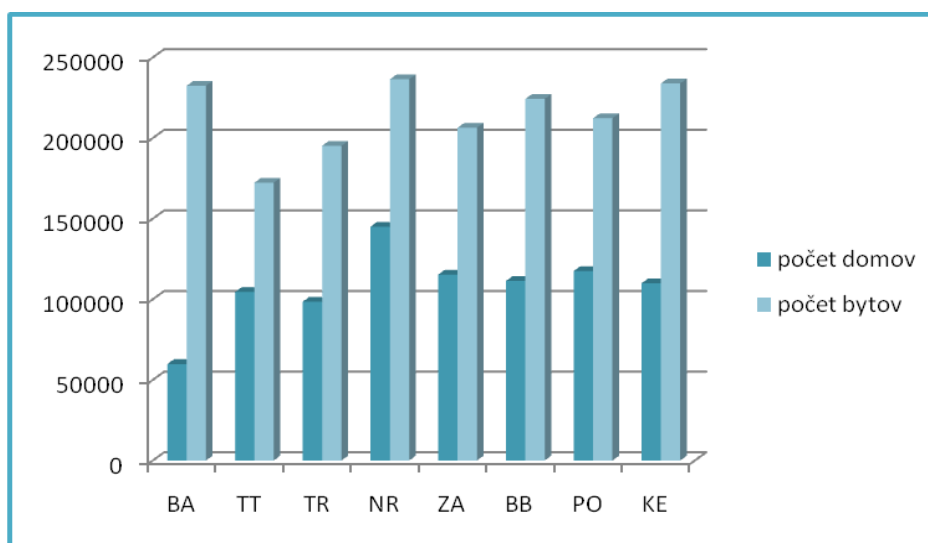
Dnešné mestá, zaberajú 2% zemského povrchu, ale spotrebúvajú až 75% celosvetových surovinových zdrojov. Zvýšenie hospodárnosti v relatívne malej časti sveta by tak mohlo priniesť obrovské výsledky napr. pri hospodárení s vodou, produkcii a nakladaní s odpadmi, ale aj v doprave a samotnej výstavbe. Práve výstava bytového fondu sa javí v rozvojových regiónoch ako veľmi problematická, keď sa mestá rozrastajú na cudzej pôde, či bez potrebných zákonom stanovených technických parametrov. Tento problém súvisí s dynamickým nárastom obyvateľstva práve v chudobnejších, zaostalejších regiónoch, kde sa následne prejavujú aj problémy s odpadmi, zníženou kvalitou prostredia a následne aj života obyvateľstva [4].

Svetové problémy ľuďstva sa prejavujú, aj keď v miernejšej forme, aj na Slovensku. Zabezpečenie bývania je jednou zo základných potrieb človeka, pričom sa zohľadňuje nielen samotné naplnenie tejto potreby, ale aj miera kvality prostredia, kde človek žije.

Regionálne disparity prejavujúce sa v oblasti bývania

Disparity sa v regiónoch Slovenska prejavujú aj v kvalite a dostupnosti bytového fondu čo následne determinuje kvalitu života v daných oblastiach a ich možnosti na udržateľný rozvoj.

Graf 1 Počet domov a bytov v krajoch SR

zdroj: http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/SODB/Tabulky/tab36.pdf

pozn: údaje sú za posledne realizované sčítanie obyvateľstva, domov a bytov

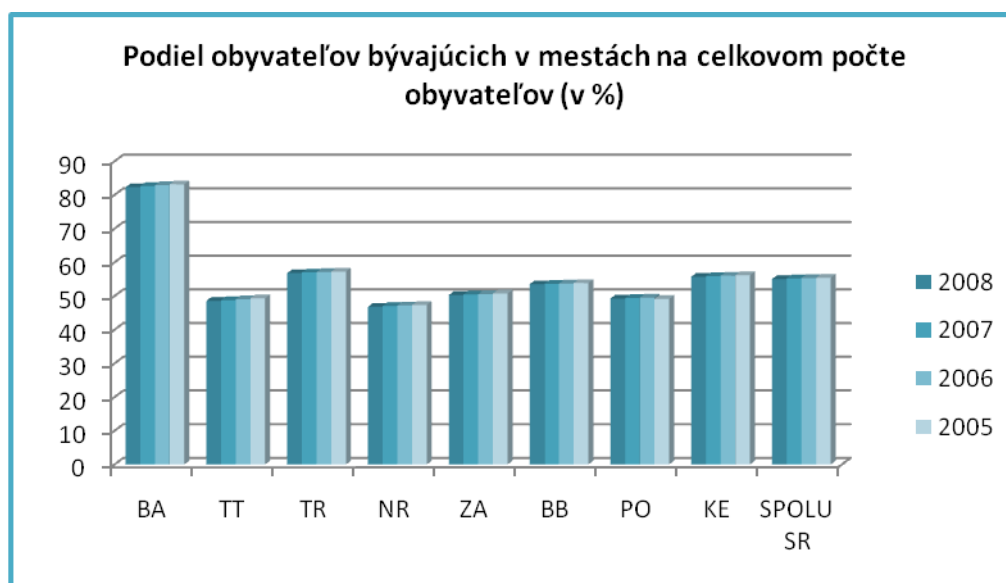
Okrem nerovnomerného regionálneho vývoja v oblasti bytového fondu, keď je možné sledovať rozdiely medzi množstvom bytov a domov v jednotlivých regiónoch, sa regionálne disparity prejavujú aj v stupni urbanizácie. Slovensko je skôr krajinou s prevažujúcim vidieckym rázom, čo dokazujú aj údaje za obdobie rokov 2006 -2008. Tento charakter krajiny si vyžaduje osobitý prístup pri realizácii výstavby bytového fondu a má zvláštne nároky aj na dostupnosť a kvalitu infraštruktúry, čo sa v niektorých regiónoch javí ako veľmi problematické.

Tab. 2 Urbanizácia obyvateľstva v krajoch SR

Urbanizácia obyvateľstva v krajoch SR	BA	TT	TR	NR	ZA	BB	PO	KE	SPOLU SR
Rok	podiel obyvateľov bývajúcich v mestách na celkovom počte obyvateľov (v %)								
2008	82,30	48,57	56,80	46,80	50,30	53,47	49,25	55,72	55,03
2007	82,62	48,79	56,99	47,02	50,47	53,64	49,4	55,89	55,21
2006	82,91	49,07	57,12	47,19	50,58	53,72	49,54	56,03	55,35
2005	83,15	49,35	57,26	47,34	50,72	53,84	49,13	56,17	55,42

zdroj: www.statistics.sk

Graf 2 Urbanizácia obyvateľstva v krajoch SR

zdroj: www.statistics.sk

Pre hodnotenie udržateľnosti rozvoja na národnej i regionálnej úrovni sa v praxi využíva súbor indikátorov, ktoré sú rozdelené do štyroch základných skupín, podľa zamerania a podľa pilierov trvalej udržateľnosti a to na:

- ekonomické indikátory,
- inštitucionálne indikátory,
- environmentálne indikátory,
- a sociálne indikátory.

Skupina sociálnych indikátorov hodnotí aj bytovú otázku, cez kvalitu bývania, pričom sa využíva predovšetkým ukazovateľ obytná plocha na osobu. Odporúčanými indikátormi pre Miestnu agendu 21 [7] sú v sociálnej oblasti o.i. aj:

- prirodzený prírastok obyvateľstva (ročný prírastok v %),
- kvalita bytového fondu – veľkosť obytnej plochy (v m² na 1 obyvateľa),
- intenzita výstavby a rekonštrukcie objektov (vyjadrená v počte vydaných stavebných povolení),
- hodnotenie spokojnosti obyvateľov s obcou, ako miestom pre ich život (získované dotazníkovým prieskumom).

Zdrojom dát pre vyhodnocovanie sú predovšetkým výsledky sčítavania obyvateľstva, domov a bytov, ale aj regionálne databázy.

Do budúcnosti sa ako rozhodujúce javí sledovať a vyhodnocovať tieto údaje z dôvodu predchádzania prehlbovania regionálnych disparít v regiónoch. Ich poznanie je nevyhnutné aj pre nastavenie procesu financovania eliminovania disparít a podpory regiónov [1]. Je nutné sledovať prirodzený prírastok obyvateľstva v jednotlivých regiónoch, so zreteľom aj na demografický vývoj marginalizovaných skupín obyvateľstva, ktorej riešenie bytovej otázky sa javí v niektorých regiónoch ako problematické. Je potrebné ďalej sledovať prírastky bytového fondu a intenzitu jeho výstavby. Bez zohľadnenia výsledkov vyplývajúcich

z hodnotení daných ukazovateľov nebude možné v dlhodobejšom horizonte zabezpečiť regiónu udržateľnosť, a ani požadovanú kvalitu života pre obyvateľstvo, čím sa budú vytvárať podmienky pre zosilňovanie regionálnych nerovností. Tieto negatívne aspekty tak môžu vyústiť až do problémov, ktoré sú v súčasnosti považované za globálne, akými sú chudoba, potravinový problém, či nemožnosť zabezpečenia kvalitného života.

Záver

Požiadavky udržateľnosti v regiónoch sa dotýkajú potreby zabezpečenia udržateľnosti mestských sídel, pričom ide o to, akým spôsobom je možné sídla pretvoriť tak, aby sa nestali prekážkou budovania udržateľnosti, ale aby k nej prispeli a aby boli pretvorené v prospech skvalitnenia života. Cieľom príspevku bolo poukázať na vzájomné súvislosti medzi zabezpečením kvality života v regiónoch a zabezpečením udržateľného rozvoja, pričom sme brali do úvahy vybrané okruhy problémov prejavujúcich sa tak v regionálnom i globálnom meradle (problém ľudských sídel, kvality bývania a exponenciálneho rastu). Záverom je potrebné podotknúť, že vyššie uvedené problémy nie je možné v krátkodobom horizonte vyriešiť, keďže majú nadregionálnych charakter, sú multikriteriálne a majú intenzívne regionálne prejavy. Avšak poznanie danej problematiky a kvantifikovanie vybraných ukazovateľov, môže v budúcnosti napomôcť k odstráneniu aspoň ich najnepriaznivejšej formy.

Literatúra

- [1] Adamišín, P. 2009. Prínos environmentálnych projektov predvstupového obdobia k znižovaniu regionálnych disparít. In: Hradecké ekonomické dny. Sborník z ved. konferencie. Hradec Králové: UHK FIAm, Gaudeamus, 2009. s. 7 – 11. ISBN 978-80-7041-443-9.
- [2] Adamišín, P. – Huttmanová, E. 2008. Manažment ohrozených oblastí. Košice : Royal Unicorn, 2008. s. 159 ISBN 978-80-969181-7-1.
- [3] Belajová, A. - Fáziková, M. 2005. Regionálna ekonomika. Nitra : SPU, 2005. 254 s. ISBN 80-8069-513-X.
- [4] Demo, M. – Hronec, O. – Tóthová, M. et al., 2007. Udržateľný rozvoj. Život v medziach únosnej kapacity biosféry. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2007. 440 s. ISBN 978-80-8069-826-3.
- [5] Huttmanová, E. 2006. Externalita ako aspekt regionálnych disparít. In: Regióny – vidiek – životné prostredie. Zborník z medzinár. ved. konferencie. Nitra : SPU, 2006. ISBN 80-8069-728-0.
- [6] Majerník, M. – Bosák, M. – Hudáková, M. – Mihók, J. – Chovancová, J. 2005. Vyhľadávanie nebezpečných zón v regiónoch. Nitra:SPU, 2005. 171 s. ISBN 80-8069-624-1.
- [7] Mederly et al., 2003 In: Demo et al. 2007. Udržateľný rozvoj. Život v medziach únosnej kapacity biosféry. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2007. 440 s. ISBN 978-80-8069-826-3.
- [8] Tej, J. 2002. Región a správa. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2002. 182 s. ISBN 80-8068-139-2.
- [9] www.statistics.sk
- [10] http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/SODB/Tabulky/tab36.pdf

Tento príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu č. LPP-0211-09 podporeného APVV a projektu VEGA č. 1/0403/09.